

УДК 338.432:633.85

С. І. Самайчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри загальноекономічних дисциплін, Державний вищий
навчальний заклад "Херсонський державний аграрний університет", м. Херсон

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.6.3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

S. Samaichuk,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of General Economics,
State Higher Educational Institution "Kherson State Agrarian University", Kherson

EFFICIENCY OF SUNFLOWER PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Метою дослідження є оцінка стану та підвищення ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області. У статті розглянуто сучасний стан та тенденції розвитку виробництва соняшнику в Херсонській області. Досліджено обсяги та структуру виробництва соняшнику в підприємствах різних організаційно-правових форм і регіональні особливості вирощування цієї культури. Визначено умови розвитку виробництва та здійснено аналіз динаміки посівних площ, валового збору і урожайності. Окреслено загальні тенденції показників економічної ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах області. Виявлено чинники впливу на економічну ефективність виробництва соняшнику. Зроблено висновки та надано пропозиції щодо підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах.

For Kherson region sunflower seed production plays a crucial role in providing the population of the region with oil, livestock with valuable forages, and chemical industry with raw materials. Sunflower provides significant financial results of agrarian enterprises and is one of the most profitable crops. Despite the fact that the growth of the size of the share of sunflower seed crops in the crop rotation leads to a decrease in soil fertility and, consequently, to lower yields and deterioration of the productivity of the production of this crop, the relatively high efficiency of sunflower cultivation contributed to the expansion of its crops from 177.6 thousand hectares in 2000 to 356.6 thousand hectares in 2017. The main supply of sunflower seeds during the whole period of the study was formed by agricultural enterprises, which accounted for more than 75% of its production. Gross production of sunflower for the period from 2000 to 2017 increased by 2.8 times, and the yield — by 1.6 times.

The yield of sunflower for the last 18 years varied from 5.5 to 16.2 centners per hectare. This level of yield will allow the planned yield to be obtained only in the case of expansion of sowing, which is an extensive development and is economically unprofitable. The main reasons for low productivity are: an inappropriate treatment of sunflower seed cultivation (violation of the main requirements of crop rotation and technology of cultivating crops); insufficient amount of seeding equipment, and also poor attention to the selection of the hybrid and quality of seed material.

In order to stabilize and increase the production of sunflower, it is necessary to introduce intensive technology of cultivating culture in the region. In the Kherson region, about 35% of the total sown area was used for intensive sunflower growing. This indicates the need for further gradual transfer of sunflower seedlings to cultivate using intensive technologies as one of the ways to increase the efficiency of the subcomplex of the region. The introduction of new hybrids with high adaptive potential, the use of high-quality seeds and the use of modern cultivation technologies should ensure a high level of production efficiency due to significant increase in yield at an optimal level of sown areas.

Ключові слова: економічна ефективність, урожайність, собівартість, прибуток, рівень рентабельності.

Key words: economic efficiency, yield, cost price, profit, profitability level.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з основних олійних культур в Україні є соняшник. За даними Державної служби статистики України протягом останніх 20 ро-

ків спостерігається стала тенденція збільшення посівних площ цієї культури. І ось уже три роки поспіль посіви соняшнику займають понад 20% загальних посівних площ країни або понад

Таблиця 1. Структура виробництва валової продукції сільського господарства Херсонської області за категоріями виробників, %

	Роки					
	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Сільськогосподарські підприємства						
Продукція сільського господарства - всього	47,7	40,2	44,6	53,0	51,5	52,5
у т.ч. продукція рослинництва	41,9	37,0	39,9	43,5	45,0	46,1
продукція тваринництва	5,8	3,2	4,7	9,5	6,5	6,4
У т.ч. фермерські господарства						
Продукція сільського господарства - всього	4,2	5,8	7,7	10,0	10,5	11,4
у т.ч. продукція рослинництва	4,1	5,7	7,6	9,9	10,4	11,3
продукція тваринництва	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Господарства населення						
Продукція сільського господарства - всього	52,3	59,8	55,4	47,0	48,5	47,5
у т.ч. продукція рослинництва	25,9	35,2	37,8	35,2	36,1	35,4
продукція тваринництва	26,4	24,6	17,6	11,8	12,4	12,1

Джерело: [5].

6 млн га. Це пояснюється високою рентабельністю його виробництва порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами.

Збільшення посівних площ під соняшником призвело до перенасичення сівозмін цією культурою. Часте повернення посівів на одне й теж саме місце призводить до виснаження ґрунтів, втрати їхньої родючості, негативно впливає на урожайність культур, що вирощуються після такого попередника.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва соняшнику присвячені праці відомих вчених-економістів: В.Я. Амброзова, В.Г. Андрійчука [1], В.І. Бойка, П.І. Гайдучького, О.Д. Гудзинського, О.Ю. Єрмакова, М.В. Зубця, І.О. Іртищевої, С.В. Кваші, М.Ю. Куденської, О.В. Крисального, Д.О. Лазаренка, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, О.Б. Наумова, П.Т. Саблука [2] М.Й. Хорунжого, С.А. Чехова [3], О.М. Шпичака [4], О.В. Шебаніної та інших. Разом з цим, ряд аспектів цієї проблеми залишається недостатньо вивченими і потребує поглибленого дослідження. Зокрема це низка питань, пов'язаних з налагодженням економічних відносин між товаровиробниками та споживачами насіння соняшнику, формуванням попиту та пропозиції в регіоні, підвищенням економічної ефективності виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах регіону, розвитком регіональної ринкової інфраструктури. Усе це засвідчує актуальність теми проведення дослідження та зумовлює її вибір.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є оцінка стану та підвищення ефективності виробництва соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основним напрямом виробничої спеціалізації Херсонської області являється рослинницький. У загальній частці валової продукції сільського господарства виробництво продукції рослинництва у 2017 р. займало 81,5%, тоді як виробництво продукції тваринництва лише 18,5%. Аналіз тенденцій останніх років свідчить, що більша частка в структурі валової продукції сільського господарства припадала на господарства населення, однак починаючи з 2015 р. перевагу отримали сільськогосподарські підприємства (табл. 1).

Аналіз даних таблиці 1 свідчить, що сільськогосподарськими підприємствами у 2017 р. було вироблено 52,5% валової продукції сільського господарства, у тому числі 46,1% продукції рослинництва та 6,4% продукції тваринництва. Господарствами населення у 2017 р. було вироблено, відповідно, 47,5%, у тому числі продукції рослинництва — 35,4%, продукції тваринництва — 12,1%.

Протягом 2000—2017 рр. у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області відбувся перерозподіл ріллі між посівними площами сільськогосподарських культур (табл. 2).

Площа під зерновими та зернобобовими в 2017 р. збільшилася на 9,0% і становила 738,6 тис. га. Найбільш швидкими темпами

Таблиця 2. Динаміка посівних площ, урожайності і валового збору основних сільськогосподарських культур в Херсонській області

Культури	Роки						2017 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	
Зібрана площа, тис. га							
Зернові та зернобобові	677,7	695,5	685,3	780,5	663,5	738,6	109,0
Соняшник	177,6	280,9	294,1	300,6	383,3	356,6	200,8
Картопля	22,8	21,6	24,1	23,6	23,7	24,6	107,9
Овочі	36,0	37,9	43,4	41,5	40,8	41,6	115,6
Плоди та ягоди	9,8	7,7	7,9	7,6	7,5	8,4	85,7
Виноград	5,4	5,5	4,5	4,8	4,5	4,6	85,2
Урожайність, ц/га							
Зернові та зернобобові	17,2	22,1	22,1	33,6	34,1	34,5	200,6
Соняшник	8,7	10,3	12,3	16,2	16,0	14,0	160,9
Картопля	129,0	96,0	104,0	121,0	118,0	110,0	85,3
Овочі	117,0	139,0	194,0	301,0	313,0	304,0	259,8
Плоди та ягоди	66,9	76,7	74,5	85,2	76,0	78,7	117,6
Виноград	49,2	65,4	65,3	77,2	75,5	89,4	181,7
Валовий збір, тис. т							
Зернові та зернобобові	1166,3	1539,3	1514,8	2621,9	2262,4	2545,4	218,2
Соняшник	154,8	288,6	360,5	486,5	613,1	499,2	322,5
Картопля	295,2	206,8	249,6	287,2	279,6	271,0	91,8
Овочі	421,5	526,1	841,5	1251,5	1278,2	1268,9	301,0
Плоди та ягоди	65,3	58,8	58,8	64,7	57,2	34,0	52,0
Виноград	26,3	36,1	29,3	36,9	66,2	40,8	155,1

Джерело: розраховано за даними [5].

відбувалося збільшення посівних площ під соняшником, а саме у 2017 р. під даною культурою було засіяно 356,6 тис. га, що у 2 рази більше порівняно з 2000 р. Площа під овочами відкритого ґрунту зросла на 15,6%, а під картоплею — на 7,9%. Площа під плодово-ягідними культурами у звітному році зменшилася порівняно з 2000 р. на 14,3% і становила 8,4 тис. га, а площа виноградних насаджень зменшилася на 14,8%.

За досліджуваний період склалася чітка тенденція до збільшення врожайності майже всіх основних сільськогосподарських культур. Урожайність овочів у 2017 р. у порівнянні з 2000 р. збільшилась майже у 2,6 рази, зернових та зернобобових культур — більше ніж у 2 рази, винограду — на 81,7% соняшника — на 60,9%, плодів та ягід — на 17,6%, а урожайність картоплі скоротилась на 14,7%.

Аналогічні зміни показників притаманні і валовому збору основних видів продукції рослинництва. Так, у 2017 р. обсяг виробництва зернових та зернобобових культур становив 2545,4 тис. т, що майже у 2,2 рази більше показника 2000 р. Ще більшою мірою відбулося збільшення валового збору соняшнику, а саме понад у 3,2 рази. Виробництво овочів збільшилося майже у 3 рази, а винограду — на 55,1%. Виробництво картоплі зменшилося порівняно з 2000 р. на 8,2%, плодів та ягід — на 0,9%.

Основною культурою, що забезпечує сільськогосподарським підприємствам Херсонської області найбільші прибутки є соняшник. Стрімкі темпи зростання посівів соняшнику, як високоінтенсивної, ґрунтовиснажливої культури призвели до розбалансування науково обґрунтованих сівозмін, різкого зниження родючості ґрунтів. Якщо його питома вага в структурі посівних площ області у 2000 р. становила 14,7%, то у 2017 р. — 24,4%, замість рекомендованих наукою 8—10%. На думку багатьох науковців і практиків уже зараз потрібно переорієнтувати виробництво соняшнику в напрямку зменшення посівних площ, які нині вважаються надмірними, та збільшувати врожайність за рахунок вирощування нових високопродуктивних сортів і гібридів [6, с. 672].

Крім соняшнику, у Херсонській області вирощуються альтернативні олійні культури — соя та ріпак, які в агротехнічному значенні є більш вигідними. В результаті швидкого нарощування виробництва сої і ріпаку частка соняшнику у посівах олійних культур скоротилась з 86,2% у 2000 р. до 67,8% у 2017 р. (рис. 1). Питома вага сої у групі олійних культур за досліджуваний період збільшилась на 14,3 в. п. і у 2017 р. становила 22,3%, а ріпаку — на 4,1 в. п. і становила 9,9%. Таку тенденцію слід вважати позитивною, оскільки на відміну від соняшника, що виснажує землю, соя збага-

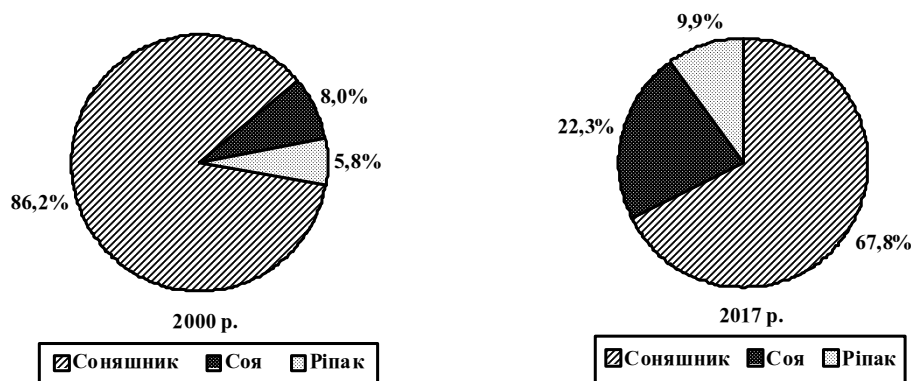

Рис. 1. Структура посівних площ олійних культур у Херсонській області

чує ґрунт біологічним азотом і вважається добрим попередником майже для всіх сільськогосподарських культур. Ріпак є хорошим сидератом. Він може забезпечити збільшення органічної речовини в ґрунті у

кількості, еквівалентній внесенню 10—15 т гною на 1 га [7, с. 32].

Основними виробниками соняшнику в Херсонській області залишаються сільськогосподарські підприємства, їх питома вага за досліджуваний період коливалась

у межах 59% — 86%. В абсолютному виразі валове виробництво соняшнику за період з 2000 по 2017 рр. збільшилося на 245 тис. т або у 2,8 рази, виробництво соняшнику в господарствах населення за аналізованій період зросло на 99,3 тис. т або у 5,7 рази, у фермерських господарствах — на 85,2 тис. т або у 4,8 рази (табл. 3).

Крім організаційно-економічних факторів, ефек-

Таблиця 3. Виробництво насіння соняшнику в різних категоріях господарств Херсонської області, тис. т

	Роки						2017 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	
Всі категорії господарств	154,9	288,6	360,5	486,5	613,1	499,2	322,2
Сільськогосподарські підприємства	133,7	171,0	230,5	372,2	438,7	378,7	283,2
У т.ч. фермерські господарства	22,5	35,6	55,3	99,7	115,9	107,7	у 4,8 р.
Сільськогосподарські підприємства в % до загального обсягу	86,3	59,3	63,9	76,5	71,6	75,9	-10,4 в.п.
Фермерські господарства в % до загального обсягу	14,5	12,3	15,3	20,5	18,9	21,6	+7,1 в.п.
Господарства населення	21,2	117,6	130,0	114,3	174,4	120,5	у 5,7 р.
Господарства населення в % до загального обсягу	13,7	40,7	36,1	23,5	28,4	24,1	+10,4 в.п.

Джерело: розраховано за даними [5].

Таблиця 4. Показники динаміки урожайності соняшнику у Херсонській області

Роки	Урожайність, ц/га	Абсолютний приріст, ц/га		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		до 2000 р.	до попереднього року	до 2000 р.	до попереднього року	до 2000 р.	до попереднього року
2000	8,7	-	-	100,0	-	-	-
2001	5,5	-3,2	-3,2	63,2	63,2	-36,8	-36,8
2002	6,2	-2,5	0,7	71,3	112,7	-28,7	12,7
2003	8,2	-0,5	2,0	94,3	132,3	-5,7	32,3
2004	8,4	-0,3	0,2	96,6	102,4	-3,4	2,4
2005	10,3	1,6	1,9	118,4	122,6	18,4	22,6
2006	10,0	1,3	-0,3	114,9	97,1	14,9	-2,9
2007	5,7	-3,0	-4,3	65,5	57,0	-34,5	-43,0
2008	11,1	2,4	5,4	127,6	194,7	27,6	94,7
2009	8,3	-0,4	-2,8	95,4	74,8	-4,6	-25,2
2010	12,3	3,6	4,0	141,4	148,2	41,4	48,2
2011	12,9	4,2	0,6	148,3	104,9	48,3	4,9
2012	8,3	-0,4	-4,6	95,4	64,3	-4,6	-35,7
2013	12,1	3,4	3,8	139,1	145,8	39,1	45,8
2014	8,7	-	-3,4	100,0	71,9	-	-28,1
2015	16,2	7,5	7,5	186,2	186,2	86,2	86,2
2016	16,0	7,3	-0,2	183,9	98,8	83,9	-1,2
2017	14,0	5,3	-2,0	160,9	87,5	60,9	-12,5

Джерело: розраховано за даними [5].

тивність соняшникового виробництва визначається впливом комплексу природно-кліматичних, науково-технічних, технологічних факторів, які в різній мірі впливають або на обсяг виробництва, або на якість отриманого врожаю.

На обсяг виробництва соняшнику, в першу чергу, впливає урожайність, матеріально-технічне забезпечення підприємств галузі, система землеробства та економічний механізм формування ринкової ціни готової продукції.

Отримання незмінного валового збору, який має задовольнити потреби переробних потужностей по насінню соняшнику, при зменшенні посівних площ, можливо лише за умови підвищення рівня врожайності. Урожайність соняшнику в Херсонській області за останні 18 років є низькою. Так, у 2000 — 2014 рр. господарства області отримували від 5,5 до 12,9 ц/га, більш кращі результати вони мали у 2015 — 2017 рр. — від 14,0 до 16,2 ц/га (табл. 4). Урожайність соняшнику за 2000—2017 рр. зростала в середньому щорічно на 0,31ц з 1 га або на 2,8%.

Головними причинами низької урожайності є: неналежне ставлення до агротехніки вирощування соняшнику (порушення основних вимог сівозміни і технології вирощування культури); недостатня кількість посівної техніки, а також слабка увага щодо підбору гібриду і якості насінневого матеріалу.

З метою стабілізації та збільшення виробництва соняшнику необхідно в області впровадити інтенсивну технологію вирощування культури. В Херсонській області близько 35% усієї посівної площі було використано для інтенсивного вирощування соняшнику. Це вказує на

Таблиця 5. Динаміка наявності тракторів, зернозбиральних комбайнів та вантажних автомобілів у господарствах Херсонської області

	Роки					
	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Трактори	13224	6394	5537	5622	5859	5664
в % до 2000 р.	100,0	48,4	41,9	42,5	44,3	42,8
Зернозбиральні комбайни	2253	1269	986	1101	1088	1074
в % до 2000 р.	100,0	56,3	43,8	48,9	48,3	47,7
Вантажні автомобілі	7781	3204	3178	2796	2807	2636
в % до 2000 р.	100,0	41,2	40,8	35,9	36,1	33,9

Джерело: розраховано за даними [6].

необхідність подальшого поступового переведення площ посіву соняшнику під використання вироснування за інтенсивними технологіями, як один із шляхів підвищення ефективності функціонування підкомплексу регіону. Суттєве зниження урожайності відбувається і внаслідок недостатньої кількості внесених добрив. Одним із істотних обмежувачів внесення добрив є значне зростання їх вартості в поєднанні з лімітованими фінансовими можливостями підприємств.

Незважаючи на високу ефективність хімічних засобів захисту посівів від бур'янів, гербіциди застосовують тільки на площі 25—30%. Тому причиною є низьке забезпечення господарств Херсонської області матеріально-технічними засобами, яке гальмує своєчасне застосування механічних прийомів знищення бур'янів. Неналежна боротьба з бур'янами призводить до пригнічення соняшнику та втрати урожайності щонайменше на 10—20% (табл. 5).

Аналіз наведених даних свідчить про те, що поряд із збільшенням загальної посівної площі в регіоні кількість тракторів, зернозбиральних

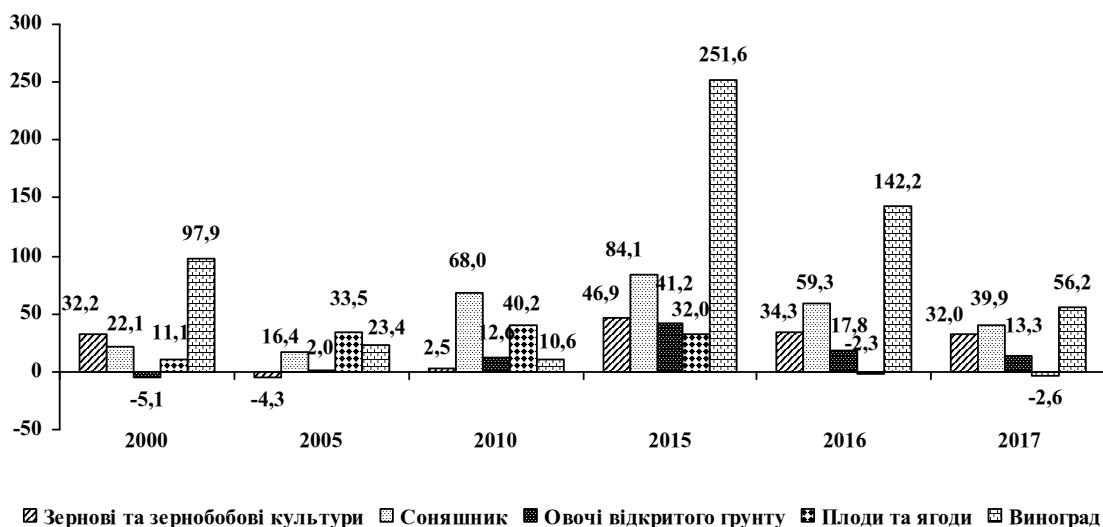

Рис. 2. Рентабельність виробництва основних сільськогосподарських культур в Херсонській області, %

Таблиця 6. Економічна ефективність виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у % до 2013 р.
Виробнича собівартість 1 ц соняшнику, грн	210,47	298,61	329,86	463,81	481,58	228,8
Повна собівартість 1 ц соняшнику, грн	245,81	330,27	408,30	535,37	621,27	252,7
Ціна реалізації 1 ц, грн	286,15	405,43	751,81	852,83	869,16	303,7
Прибуток, грн:						
на 1 ц соняшнику	40,34	75,16	343,51	317,46	247,89	у 6,1 р.
на 1 га посіву	488,10	653,89	5564,86	5079,36	3470,46	у 7,1 р.
Рівень рентабельності, %	16,4	22,8	84,1	59,3	39,9	+23,5 в.п.

Таблиця 7. Динаміка собівартості 1 ц соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Виробнича собівартість 1 ц соняшнику, грн	210,47	298,61	329,86	463,81	481,58
Темп зростання, %					
базисний	100,0	141,8	156,7	220,4	228,8
ланцюговий	-	141,8	110,5	140,6	103,8

комбайнів і автомобілів щорічно скорочується. Неможливість оновлення складу тракторів, вантажних автомобілів, зернозбиральних комбайнів та інших робочих машин призвели до зниження фондозабезпеченості та фондозброєності підприємств.

Одним із головних чинників підвищення урожайності соняшнику є вибір гібридів із високим генетичним потенціалом. За даними науковців, грамотний підбір гібриду забезпечує 35% урожайності, решту — агротехнологічні та ґрунтово-кліматичні фактори.

На відміну від невисокої рентабельності більшості сільськогосподарських культур виробництво соняшнику в сільськогосподарських підприємствах області залишається прибутковою галуззю (рис. 2). Так, у 2015—2017 рр. лише виробництво винограду було більш прибутковим, ніж вирощування соняшнику.

Одним із основних показників економічної ефективності виробництва соняшнику є прибуток, який одержують від реалізації продукції. На його динаміку впливає низка різних факторів, зокрема обсяг реалізованої продукції, ціна реалізації, повна собівартість реалізованої продукції (табл. 6).

Дані таблиці 6 свідчать, що у 2017 р. прибуток у розрахунку на 1 ц соняшнику становив 247,89 грн, тобто збільшився проти 2013 р. на 207,19 грн або у 6,1 рази, прибуток на 1 га по-

сіву у 2017 р. склав 3470,46 грн проти 488,10 грн у 2013 р., тобто збільшився на 2982,36 грн або у 7,1 рази. Відповідно до зростання прибутковості зростав і рівень рентабельності виробництва соняшнику — у 2017 р. він становив 39,9% проти 16,4% у 2013 р.

Значну роль у підвищенні прибутковості і рентабельності виробництва соняшнику відіграло зростання реалізаційних цін протягом 2013—2017 рр. — у 3 рази, тоді як повна собівартість 1 ц соняшнику зросла у 2,5 рази.

Собівартість продукції є одним із найважливіших показників ефективності виробництва, в якому відображається раціональне використання виробничого потенціалу. Величина собівартості зумовлює конкурентоспроможність продукції і фінансові результати діяльності підприємства.

Рівень собівартості продукції залежить від двох комплексних факторів — виходу продукції і витрат на її виробництво. Аналіз даних таблиці 7 свідчить, що собівартість 1 ц соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області у 2017 р. порівняно з 2013 р. зросла на 271,11 грн або майже у 2,3 рази.

Зростання собівартості соняшнику пов'язано із високими цінами на пальне і мастильні матеріали, добрива, насіння, засоби захисту рослин, запасні частини тощо. Незважаючи на високі темпи зростання собівартості соняшнику, перевищення реалізаційних цін над собівартістю цієї культури не призводить до збитковості.

ВИСНОВКИ

Для Херсонської області виробництво соняшнику відіграє вирішальну роль у забезпеченні населення регіону олією, тваринництвом цінними кормами, хімічної промисловості сировиною. Соняшник формує значні фінансові

результати діяльності аграрних підприємств і є однією з найбільш рентабельних сільськогосподарських культур. Не зважаючи на те, що зростання розмірів частки посівів соняшнику в сівозміні призводить до зниження родючості ґрунту і, як наслідок, до зниження врожайності та погіршення показників ефективності виробництв даної культури, порівняно висока ефективність вирощування соняшнику сприяла розширенню його посівних площ з 177,6 тис. га у 2000 р. до 356,6 тис. га у 2017 р. Основну пропозицію насіння соняшнику протягом усього періоду дослідження формували сільськогосподарські підприємства, частка яких складала понад 75% його виробництва.

Валове виробництво соняшнику за період з 2000 по 2017 рр. збільшилося у 2,8 рази, а урожайність — у 1,6 рази. Урожайність соняшнику за останні 18 років коливалася від 5,5 до 16,2 ц/га. Цей рівень врожайності дозволить отримувати запланований обсяг врожаю лише за умов розширення посіву, що є екстенсивним напрямом розвитку і економічно не вигідним.

Основними чинниками низької урожайності соняшнику в сільськогосподарських підприємствах області є порушення основних вимог сівозміни і технології вирощування культури, а також недостатня увага щодо підбору гібриду і якості насіннєвого матеріалу. Впровадження нових гібридів із високим адаптивним потенціалом, використання високоякісного насіння і застосування сучасних технологій вирощування має забезпечити високий рівень ефективності виробництва за рахунок значного підвищення урожайності при оптимальному рівні посівних площ. Без застосування сучасних технологій вирощування та переробки соняшнику, наукового обґрунтування напрямів підвищення ефективності його виробництва, механізму регулювання взаємовідносин у регіональному підкомплексі не можна розраховувати на одержання високих урожаїв.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник для студентів ВНЗ / В.Г. Андрійчук ДВНЗ "Київський національний економічний ун-т ім. В. Гетьмана". — К.: КНЕУ, 2015. — 783 с.

2. Саблук П.Т. Аграрний сектор України: інституційні засади подальших трансформацій / П.Т. Саблук // Вісник економічної науки України. — 2011. — №2. — С. 238—240.

3. Чехов С.А. Оцінка ефективності виробництва соняшнику в Україні / С.А. Чехов, І.В. Чехова // Економічний простір. — 2018. — №136. — С. 119—130.

4. Шпичак О.М. Теоретико-методологічні аспекти ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / О.М. Шпичак // Економіка АПК. — 2012. — №8. — С. 3—10.

5. Статистичний щорічник Херсонської області за 2017 рік / За ред. В.А. Вознюка. — Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області. 2018. — 452 с.

6. Мірзоєва Т.В., Ушкань В.Л. Сучасний стан виробництва соняшнику в Україні / Т.В. Мірзоєва, В.Л. Ушкань // Молодий вчений. — 2017. — № 1 (41). — С. 669—672.

7. Шайко О.Г., Концеба С.М. Шляхи підвищення ефективності виробництва олійних культур на регіональному рівні / О.М. Шайко, С.М. Концеба // Економіка АПК. — 2013. — №5. — С. 31—37.

References:

1. Andriychuk, V. H. (2015), *Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu: Pidruchnyk dlia studentiv VNZ* [Economics of agricultural enterprises: Textbook for students of higher educational institutions], Kyiv's'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet im. V. Het'mana, Kyiv, Ukraine.

2. Sabluk, P. T. (2011), "Agrarian sector of Ukraine: institutional foundations for further transformations", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 2, pp. 238—240.

3. Chekhov, S. A. (2018), "Estimation of the efficiency of sunflower production in Ukraine", *Ekonomichniy prostir*, vol. 136, pp. 119—130.

4. Shpychak, O. M. (2012), "Theoretical and methodological aspects of pricing of agricultural products", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 3—10.

5. Vozniuk, V. A. (2018) *Statystychnyj scho-richnyk Khersons'koi oblasti za 2017 rik* [Statistical yearbook of Kherson oblast for 2017], The Main Department of Statistics in Kherson Oblast, Ukraine.

6. Mirzoyeva, T. V. and Ushkan', V. L. (2017), "The current state of sunflower production in Ukraine", *Molodyi vchenyi*, vol. 41, pp. 669—672.

7. Shayko, O. H. and Kontseba, S. M. (2013), "Ways of increasing the production efficiency of oilseeds at the regional level", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 31—37.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2019 р.